

Коваленко С. Ю.

учениця 9-А класу
Харківського приватного
ліцею «Ангстрем»

Маргулов А. Х.

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР ВІЙНИ

Перша світова війна почалась несподівано, хоча й очікувано, і дуже швидко втягнула в себе багато країн, конфлікт між якими зростав протягом багатьох років. Велика кількість інформації про ті часи дійшла до нас у вигляді статей, документів та різних записів, але найточніше саме життя звичайного населення зафіксовано в щоденниках та листах, які люди продовжували писати навіть під час воєнних дій у 1914-1918 роках.

Хоча й не все, про що писали очевидці, було корисним або політично-цікавим, завдяки цим записам ми можемо зрозуміти тодішнє життя мирного населення, а відповідно й скласти цей маленький шматочок пазлу до загальної картини. Нами було проаналізовано декілька записів, зробленими пересічними людьми в період Першої світової війни, а саме 1914 рік – її початок.

В одному з таких листів автор пише, що він і декілька його товаришів були у Швейцарії під час оголошення війни [1]. Із яких причин він був у іншій країні автор не зазначає. Він ділиться переживаннями, які на той момент мала кожна людина, хоча, порівняно з війною, вони нічого не важать. Також розповідається щодо обмеження грошей від банку навіть для місцевих, тому дістати їх було важким та довгим процесом. Про обмеження руху містом серед людей: чоловік пише, як любив гуляти парком, аби абстрагуватися від подій в інших країнах [2]. Хоча й сам цей парк, за нормальних життєвих умов завжди людний, під час війни був майже пустим – місцевих чоловіків відправили до кордону, щоб у разі нападу якоїсь із країн вони могли чинити опір; а ті, хто залишилися, намагаються заробити грошей для своїх сімей, тому й часу на балачки та розваги не мають. Сам же автор листа, навпаки, задоволений тим, що може ходити по порожньому парку. Він зазначає, що відчуває деяке полегшення від факту свого перебування у Швейцарії: за його словами, доля змилювалась над ними з товаришами, адже вони не потрапили під арешт, не отримали ні побоїв, ні знущань, та не були вбиті. Проте, чи залишився в живих чоловік чи ні – невідомо. Але, як

мінімум, він і його побратими були далеко від основних дій. Хоча війна все одно не могла б обійти їх стороною. В іншому записі добре зазначено, що війна – це дещо раптове та неочікуване. Вона вривається в життя простих людей без стуку та попередження, зносячи собою двері їх маленької хатинки, та впускаючи червоний, мов сама кров, вогонь відчаю.

Автор пише, як він поїхав до Полтавщини, де жив Володимир Галактіонович Короленко [3]. Але на той час письменник був у Наугеймі – лікував серце та провідував свою доньку, що мала от-от народити дитину. Тітонька Короленка – Єлизавета Осипівна, отримала від чоловіка телеграму, у якій він писав про народження довгоочікуваної онучки. За три дні прийшов ще один лист, у якому письменник у дрібницях описує дитину. Це звичайне людське життя: радощі, мрії, подорожі, дорогі сімейні моменти. Ніхто й подумати не міг, що через декілька днів Європу заповнить полум'я війни.

Зазвичай, більшість простого населення не має можливості наперед знати про початок війни, тому з її приходом усі життєві цінності та звичаї, що були буденними, перестають існувати для людей. Основною задачею є «вижити у будь-який спосіб» та захистити своїх близьких. Це стосовно мирних людей, що не були на лінії вогню. Тепер проаналізуємо декілька коротких записів з щоденника німецького солдата, що буквально в декількох реченнях передає події на фронті [4]. Щоденник знайшли російські солдати в середині жовтня, на захоплених ними окопах. Людина, що пише про цей щоденник, відмічає, що автор, швидше за все, чоловік літнього віку, причому німець з Південної Німеччини - причиною такому судженню свідчить його вірування у Бога, звідки зроблений висновок, що чоловік є католиком.

Ці записи є дійсно важливими: нехай для російських військ автор щоденника і був ворогом, проте він був такою ж людиною, що билась, аби захистити свою Батьківщину та родину. Як, відповідно, завжди і відбувається: незалежно від того, на якому боці конфлікту воює солдат, вони усі мають однакову мету: захистити країну, рідних, і принести перемогу. Тому називаючи когось «хорошим», а когось «поганим» людина свідомо не хоче бачити ситуацію з двох сторін, що є украй важливою складовою аналізу усіх ситуацій. Тепер перейдемо до самих записів: перший із них було зроблено 28 жовтня, коли автор повернувся з лазарету до окопів. Чоловік зазначає, що по них російські війська весь день вели обстріл, і як він сподівається, що бог допоможе йому пережити це і повернутися назад – подібний дар Всевишнього він би пам'ятав до кінця своїх днів. Ця людина, нехай і перебувала на боці німців, що була ворожою, усе ж таки була людиною. Цей солдат нічим не відрізнявся від інших солдатів тієї ж Російської імперії: молився Богові, щоб той зберіг його душу, боровся заради близьких і всієї країни, і просто хотів вижити. У наступних записах йде мова щодо того ж обстрілу, про втрати своїх бійців, завал в окопах. Усе коротко та сухо – автор немов робив невеликі нотатки, не прагнучи у фарбах все описувати: але це є логічним, урахувуючи його фактичне становище.

Отже, доходимо висновку, що, по-перше, війна не ділить світ на «поганих і хороших» – лише на переможців і програвших. А по-друге, під час військових дій їх безпосередні учасники намагаються повністю абстрагуватися від реальності і збудувати емоційний блок – вони вбивають таких же людей, як і вони самі, нехай і на благо своєї країни. І, зрозуміло, робити з легкою душею таке неможливе як мінімум через психологічний блок, що не дозволяє людині умисно здійснювати насильство стосовно іншої живої істоти.

Такий психологічний тиск спонукає людей до рішучих та іноді необдуманих дій унаслідок максимального пробудження основного інстинкту – «бий або біжи». Адаптація до цього відбувається у край швидко, оскільки вибору немає – невідповідність як організму, так і психіки у будь-якому разі не є важливою, бо, знову-таки, основа полягає в тому, щоб вижити. Під час подібних подій, що ставлять особу в це небезпечне становище, життя перетворюється на виживання, що порушує відому піраміду потреб людини. Перебуваючи в такому стані навіть короточасний термін особистість руйнується, через що, відповідно, у тих людей, що пройшли війну, і виникає посттравматичний синдром. Тому, навіть після закінчення військових дій, війна продовжує жити усередині психіки. Через це в перші роки можна помітити, що суспільство, як і економіка, дещо стоїть на місці, намагаючись «опам'ятатися» від пережитого. Зрозуміло, на економіку країни впливає її внесок у війну, положення у бою і втрати, або ж придбання, котрих вона зазнає, проте і психологічний чинник стану населення також впливає багато на що. Відразу вставати і йти працювати на роботі, щоб підняти країну з кризи (якщо така є) людина, чия психіка перебуває під сильним тиском і стресом, не може. Тому це також свідчить про те, що підготуватися до війни ніколи не можна. А наслідки її будуть важкими для суспільства, навіть якщо воно складається з жителів країни, що перемогла.

1. Журавська З. В Швейцарской мышеловке. *Вестник Европы*. <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.

2. Дивильковський А. В кольце огня (письмо из Швейцарии). *Вестник Европы*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.

3. Беренштамм В. «Около Войны (в деревне и пути)». *Вестник Европы*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.

4. Київська Земська газета «Из дневника германского солдата». URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.